

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การตั้งครรภ์ถือเป็นการพัฒนาการขั้นวิกฤตของผู้หญิง เมื่อตั้งครรภ์จะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อเตรียมตัวรับผิชอบต่อภาระหน้าที่ใหม่ คือบทบาทการเป็นแม่ ซึ่งส่งผลให้หญิงตั้งครรภ์ต้องมีการปรับตัวอย่างมาก หญิงตั้งครรภ์จึงต้องการความเข้าใจ กำลังใจ และความช่วยเหลือทั้งทางร่างกายและจิตใจจากคนรอบข้าง การได้รับการดูแลและได้รับการช่วยเหลือ จะทำให้หญิงตั้งครรภ์มีอารมณ์ที่มั่นคง สามารถควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความเครียดได้ สามารถปรับตัว มีการรับรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ดีขึ้น มีความสามารถและทักษะในการดูแลตนเองมากขึ้น เกิดเจตคติที่มีต่อการตั้งครรภ์ และสามารถเผชิญกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระยะตั้งครรภ์ได้อย่างเหมาะสม ในทางการแพทย์ ได้กำหนดอายุที่เหมาะสมสำหรับการตั้งครรภ์ คือระหว่าง 20-30 ปี เพราะระยะนี้ร่างกายจะมีความสมบูรณ์เต็มที่ ทั้งด้านสรีระวิทยา ภายวิภาค และความพร้อมด้านจิตใจ มีประสบการณ์ชีวิตเพียงพอที่จะรับผิชอบการมีครอบครัว หญิงตั้งครรภ์แรกที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี หรือที่เรียกว่าวัยรุ่นนั้น ยังไม่มีความพร้อมที่จะตั้งครรภ์ ทั้งร่างกายและจิตใจ อวัยวะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องยังเจริญไม่เต็มที่ขาดประสบการณ์ชีวิต หากวัยรุ่นตั้งครรภ์ต้องปรับตัวอย่างมากทั้งด้านร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไป โดยธรรมชาติหญิงตั้งครรภ์และครอบครัวจำเป็นต้องปรับตัว เพื่อคงไว้ซึ่งภาวะสมดุลของบุคคลและครอบครัว ถ้าหญิงตั้งครรภ์สามารถปรับตัวได้ดี โดยมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ อารมณ์และสังคม ความเครียดและความวิตกกังวล ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็จะลดลง แต่ในทางตรงกันข้ามหากหญิงตั้งครรภ์โดยเฉพาะหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นครรภ์แรก ซึ่งยังไม่เคยมีประสบการณ์ทางการตั้งครรภ์ และการเป็นมารดามาก่อน ไม่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มักจะประสบความยุ่งยากความเครียดและความวิตกกังวลจะเพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกิดอันตรายต่อหญิงตั้งครรภ์ ทารกในครรภ์ และครอบครัว

มีการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นได้ปรากฏในหลายประเทศทั่วโลก ประเทศสหรัฐอเมริกา เนลเสน (Nielsen, 1991, pp. 384-386) ศึกษาพบว่า มีอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นสูงกล่าวคือ 1 ใน 10 ของวัยรุ่นหญิงทั้งหมดหรือประมาณ 1 ล้านคน อัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นที่อายุต่ำกว่า 20 ปีมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 43 และเลขตั้งครรภ์ อย่างน้อย 1 ครั้ง สำหรับประเทศไทย จากการสำรวจสำมะโนประชากรครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2543 พบว่าเด็กวัยรุ่นอายุ 10 - 19 ปี จำนวน 10.5 ล้านคน หรือร้อยละ 17.3 ของประชากรทั้งหมด 60.6 ล้านคนเป็นสตรีอยู่ในช่วงอายุนี้นี้จำนวน 5.2 ล้านคน (สำนักงานสถิติ

แห่งชาติ, 2544, หน้า 73 – 74) จำนวนนี้เป็นสตรีอายุ 15 – 19 ปี อยู่จำนวน 2.6 ล้านคน และจากรายงานวิจัยพบว่า อายุเมื่อมีเพศสัมพันธ์หรือการมีครอบครัวเร็วเท่าใดในวัยรุ่นจะมีบุตรเพิ่มมากขึ้นเร็วเท่านั้น การที่วัยรุ่นอายุต่ำกว่า 20 ปี เริ่มมีเพศสัมพันธ์และไม่ใช้วิธีการวางแผนครอบครัวที่เหมาะสมจนทำให้เกิดการตั้งครรภ์ขึ้น จากข้อมูลหญิงตั้งครรภ์อายุต่ำกว่า 20 ปีที่มารับบริการที่โรงพยาบาลแม่และเด็ก ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 1 – 12 ของปี พ.ศ. 2540 – 2542 พบว่ามีร้อยละ 12.68, 14.42 และ 11.81 ตามลำดับ จึงนับว่าสูงกว่าเป้าหมายในแผนพัฒนาฉบับที่ 8 เมื่อพิจารณาข้อมูลของจังหวัดทั่วประเทศในระดับเขต 1 – 12 ในปี พ.ศ. 2540 – 2542 พบว่ามีร้อยละ 12.30, 12.07 และ 12.49 ตามลำดับ ซึ่งไม่มีแนวโน้มลดลงแต่อย่างใด แสดงให้เห็นถึงปัญหาของการตั้งครรภ์ในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี อุมพร ตรังคสมบัติ (2544, หน้า 209 – 210) ได้รายงานผลการศึกษาในนักเรียนมัธยมปลายทั่วประเทศพบว่ามีร้อยละ 0.8 เคยตั้งครรภ์ วัยรุ่นต้องมารับบทบาทการเป็นแม่โดยที่ยังไม่พร้อมนั้นมักมีปัญหาอื่น ๆ หลายอย่างเช่น ได้รับการศึกษาน้อย จึงทำให้มีทางเลือกในอาชีพได้น้อย ต้องอาศัยอยู่กับคนอื่น หรือต้องพึ่งพาคนอื่นทางเศรษฐกิจ และมีปัญหาทางอารมณ์แม้ร่างกายจะเจริญเติบโตแต่จิตใจและอารมณ์ไม่ได้พัฒนาตามไปด้วย มีความรู้สึกทางลบต่อตนเอง รวมทั้งขาดทักษะและขาดความอดทน ทำให้เป็นปัญหา นอกจากนี้ จวี เบาทรวง (2538, หน้า 91) กล่าวว่าความเครียดและความวิตกกังวลในระยะตั้งครรภ์ยังมีผลทำให้ไม่สามารถแสดงบทบาทการเป็นมารดา ที่ดี ขัดขวางต่อการสร้างสัมพันธภาพกับทารก สอดคล้องกับการศึกษาของแกรฟฟีนีย์ (Graffney, 1989) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ของสัมพันธภาพระหว่างมารดาทารกกับ อึดมโนทัศน์และความวิตกกังวลโดยศึกษาในหญิงมีครรภ์ในไตรมาสที่ 3 จำนวน 100 ราย พบว่า หญิงมีครรภ์ในไตรมาสที่ 3 ที่มีความวิตกกังวลสูงจะมีคะแนนสัมพันธภาพกับทารกในครรภ์ช้าหรือมีไม่ได้ จะไม่มีความรักใคร่ผูกพันต่อบุตร ไม่ดูแลเอาใจใส่บุตรเท่าที่ควรอาจมีการทอดทิ้งหรือทำลายบุตรได้ รวมทั้ง คลัสและเคนเนล (Klaus & Kennell, 1982) ยังพบว่ามีผลทำให้บุตรซึ่งเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ที่ไม่รู้จักให้ความรักแก่บุคคลอื่น ไม่ได้รับความรักจากบุคคลอื่น เป็นเด็กขาดความอบอุ่น ชอบทำร้ายตนเอง ชอบทารุณคนอื่นหรือสัตว์ ชอบพูดปด เหลวไหล ควบคุมจิตใจและอารมณ์ได้ยาก การเรียนรู้ช้า ขาดการคิดอย่างมีเหตุผล ขาดการมีสัมพันธภาพที่ยาวนานกับบุคคลอื่น การที่หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นจะประสบความสำเร็จในการปรับตัวต่อการตั้งครรภ์มากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของหญิงตั้งครรภ์ แนวทางที่จะช่วยเหลือหญิงตั้งครรภ์ให้มีการยอมรับและประสบความสำเร็จในการปรับตัวต่อการตั้งครรภ์ได้ทางหนึ่งคือการให้หญิงตั้งครรภ์ได้มีโอกาสแสดงถึงความรู้สึกและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์ด้วยกันได้บอกกล่าวถึงความรู้สึกที่คิดว่าเป็นสิ่งยาก ลำบากสำหรับตนเองและความขัดแย้งที่จะต้องรับบทบาทใหม่ในการตั้งครรภ์ จากการศึกษาของโกแลนท์ (Golant, 1980) ถึงผลของการปรึกษา

กลุ่มในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นพบว่า สมาชิกจะมีความรู้สึกใกล้ชิดและได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม ทำให้ระดับความเครียดลดลง

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดจะเห็นได้ว่าหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นนั้นจะต้องปรับตัวและเผชิญกับภาวะต่าง ๆ อันได้แก่การยอมรับการตั้งครรภ์ การรับบทบาทการเป็นแม่ การปรับสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส การสร้างสัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตรในครรภ์ ตลอดจนการต้องเตรียมตัวสำหรับการคลอด การให้คำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผลอารมณ์ และพฤติกรรมจะช่วยปรับเปลี่ยนความคิด ความเชื่อที่ไม่สมเหตุผล ที่หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นมี ให้สามารถปรับตัวได้ โดยการฝึกคิดวิเคราะห์ สภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จนกระทั่งสามารถสร้างความคิดใหม่อย่างมีเหตุผลด้วยตนเอง มีความเข้าใจและรู้จักตนเอง และปรับตัวต่อการตั้งครรภ์ที่เกิดขึ้น และใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาผลการให้คำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรมต่อการปรับตัวของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นครรภ์แรก ซึ่งผลที่จะเกิดขึ้นจะเป็นแนวทางในการพัฒนาการให้บริการฝากครรภ์กับหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นให้สามารถปรับตัวได้มากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการให้คำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผลอารมณ์และพฤติกรรมที่มีต่อการปรับตัวของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นครรภ์แรก

สมมติฐานในการวิจัย

1. หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นครรภ์แรกที่ได้รับคำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรม มีการปรับตัวในระยะหลังการทดลองสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง
2. หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นครรภ์แรกที่ได้รับคำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรม มีการปรับตัวในระยะติดตามผลสูงกว่าระยะก่อนการทดลอง
3. หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นครรภ์แรกที่ได้รับคำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผล อารมณ์และพฤติกรรม มีการปรับตัวในระยะหลังการทดลองกับระยะติดตามผลไม่แตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

การศึกษานี้เป็นแนวทางสำหรับผู้ปฏิบัติงานแผนกฝากครรภ์ที่จะนำวิธีการให้คำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผลอารมณ์และพฤติกรรมไปใช้ในการให้ความช่วยเหลือหญิงตั้งครรภ์ที่มีปัญหาการปรับตัวให้พิจารณาตนเองในหลาย ๆ ด้านจนเกิดความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ จนก่อให้เกิดความคิด

รวบยอดสามารถปรับเปลี่ยนความคิดของตนเอง ซึ่งส่งผลให้สามารถปรับตนเองได้ในที่สุด ทำให้สามารถแสดงพฤติกรรมและปฏิบัติตนได้ถูกต้องเหมาะสมตลอดจนยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเอง และใช้ชีวิตอย่างมีความสุข

ขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรเป็นหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นครรภ์แรกที่มีคะแนนการปรับตัวต่ำกว่าระดับเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 และมารับบริการฝากครรภ์ ณ โรงพยาบาลชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้านี้ได้จากการสุ่มอย่างง่ายจากประชากรและสอบถามความสมัครใจเข้าร่วมการทดลองได้ตัวอย่างจำนวน 6 คน

เหตุผลที่เลือกประชากรที่ศึกษาหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นครรภ์แรก ที่โรงพยาบาลชัยบาดาลจังหวัดลพบุรี เลือกโรงพยาบาลชัยบาดาลโดยการเจาะจง เพราะโรงพยาบาลชัยบาดาลเป็นโรงพยาบาลชุมชนขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัดลพบุรี และอำเภอชัยบาดาลเป็นอำเภอที่มีความหลากหลายของวัฒนธรรมซึ่งประกอบไปด้วย วัฒนธรรมที่มาจากภาคอีสาน ภาคเหนือ และภาคกลาง รวมทั้งเศรษฐกิจซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม และผลกระทบจากการสร้างเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ทำให้หญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นต้องพบกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมากและแตกต่างจากสังคมดั้งเดิมของตัวเอง ทำให้บางส่วนเกิดปัญหาการปรับตัวในช่วงของการตั้งครรภ์ที่ตนเองมีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์และร่างกายอย่างมากเช่นเดียวกัน

2. ตัวแปรที่ศึกษาในครั้งนี้ได้แก่

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 วิธีการให้คำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผลอารมณ์และพฤติกรรม

2.1.2 ระยะเวลาการทดลอง แบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ

2.1.2.1 ระยะเวลาก่อนการทดลอง

2.1.2.2 ระยะหลังการทดลอง

2.1.2.3 ระยะติดตามผล

2.2 ตัวแปรตาม คือการปรับตัวของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นครรภ์แรก

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การให้คำปรึกษากลุ่มแบบพิจารณาเหตุผล และอารมณ์ หมายถึงกระบวนการที่ผู้ให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือผู้รับคำปรึกษา เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาเปลี่ยนความคิดที่ไม่สมเหตุผล ต่อตนเองหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ไปสู่ความคิดที่สมเหตุผล โดยฝึกให้ผู้รับคำปรึกษาวิเคราะห์ ความคิดอารมณ์และพฤติกรรม เพื่อเปลี่ยนความเชื่อที่ไม่สมเหตุผล โดยฝึกให้ผู้รับคำปรึกษาพิจารณา เหตุผลอารมณ์และพฤติกรรมในรูปแบบ เอ บี ซี ดี อี (A B C D E) ของอีลิส (Ellis)

2. การปรับตัวของหญิงตั้งครรภ์วัยรุ่นครั้งแรกคือหญิงตั้งครรภ์ครั้งแรกที่มารับบริการ ฝากครรภ์ที่แผนกฝากครรภ์โรงพยาบาลชัยบาดาล จังหวัดลพบุรี อายุไม่เกิน 20 ปี อายุครรภ์ระหว่าง 16-28 สัปดาห์ สถานภาพสมรสคู่ และมีการปรับกายและใจใน 5 ด้าน ได้แก่

2.1 ด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพลักษณะ ซึ่งเป็นส่วนของการตอบสนองทางอารมณ์ที่มี ต่อร่างกายและรูปร่างหน้าตา ที่มีส่วนสัมพันธ์ต่อทัศนคติกับการตั้งครรภ์

2.2 ด้านการรับบทบาทใหม่ คือบทบาทการเป็นมารดาและการยอมรับการตั้งครรภ์ ความตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบในฐานะแม่

2.3 ด้านสัมพันธภาพระหว่างคู่สมรส ประกอบไปด้วย 2 ประการคือ

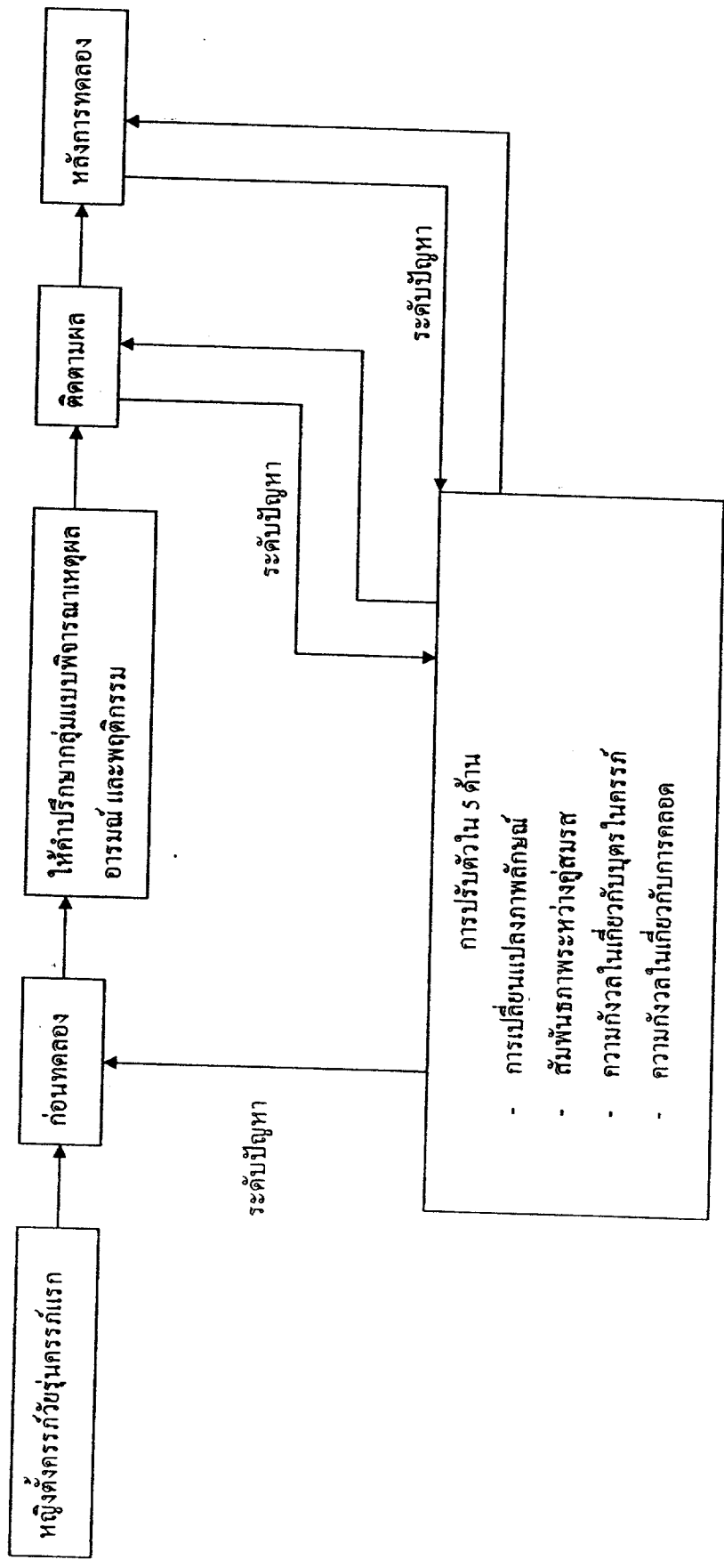
2.3.1 ความรู้สึกมั่นคงว่าตนเป็นที่รักและมีคุณค่าสำหรับสามี

2.3.2 ความรู้สึกมั่นคงว่าบุตรเป็นที่ยอมรับของสามี

2.4 ด้านสัมพันธภาพกับบุตรในครรภ์ เป็นความรักใคร่ผูกพัน ระหว่างมารดาและบุตร ในครรภ์

2.5 ด้านความกังวลใจเกี่ยวกับการคลอด รวมถึงการเตรียมตัวในการคลอด

กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการทำวิจัย